

Bolesław Piotr Kasprowicz

1895–1982

Zmarły w grudniu 1982 roku Profesor Bolesław Piotr Kasprowicz, doktor *honoris causa* Uniwersytetu Gdańskiego, był związany w pierwszych latach powojennych z Akademią Handlową. Realizując pomysł rektora Józefa Górskiego, aby utworzyć w Uczelni ośrodek myśli gospodarki morskiej, zorganizował prężnie działającą Katedrę Transportu. Bolesław Kasprowicz urodził się 2 grudnia 1895 roku w Gnieźnie jako syn znanego przemysłowca i działacza społecznego Bolesława Michała Kasprowicza. Początkowo uczył się niezbyt chętnie, sprawiając rodzicom wiele kłopotu. Ojciec widział w nim swojego następcę, więc w roku 1912 nakłonił syna, by rozpoczął praktykę w ojcowskiej firmie. Wyjeżdżał za granicę do Londynu, Antwerpii i Berlina. W czasie miesięcznego pobytu w Berlinie nawiązał kontakt z kolegami z Gniezna i zaczął z nimi uczęszczać na wykłady z literatury polskiej, prowadzone przez sławnego Aleksandra Brücknera. To sprawiło, że postanowił przeciwstawić się rodzicom i nie zostać tzw. juniorem w firmie. Zdecydował się podjąć studia ekonomiczne.

Okres I wojny światowej był dla Bolesława Kasprowicza sprzymierzeńcem. Zwolniony po znajomości w Gnieźnie ze służby w wojsku niemieckim musiał opuścić miasto. Dla „poratowania zdrowia” przebywał kolejno w kilku sanatoriach, przygotowując się w tym czasie do zdania matury. Po jej uzyskaniu podjął studia ekonomiczne. Odbijał je w latach 1916–1918 w Berlinie na uniwersytecie i w Wyższej Szkole Handlowej. W czasie studiów włączył się do pracy w Towarzystwie Naukowym Polaków w Berlinie (którego prezesem był Wojciech Korfanty).

Po ukończeniu studiów Bolesław Kasprowicz powrócił do Gniezna i podjął pracę w firmie ojca. Miał szczęście być świadkiem wybuchu powstania wielkopolskiego w Poznaniu 27 grudnia 1918 roku. Wstąpił więc do Szkoły Obserwatorów-Lotników w Ławicy koło Poznania. Rozkazem gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego, dowódcy Armii Wielkopolskiej, został jednak zwolniony ze służby w lotnictwie wojskowym ze względu na stan zdrowia.

W roku 1919 podjął studia na Uniwersytecie Poznańskim na Sekcji Ekonomicznej Wydziału Prawno-Ekonomicznego. Po zdaniu egzaminów uzupełniających zapisał się na seminarium doktorskie u prof. Edwarda Taylora. Pod jego kierunkiem napisał pracę doktorską *Przemysł spirytusowy w byłej dzielnicy pruskiej w okresie etatyzmu*. Zosta-

ła ona opublikowana w 1922 roku jako pierwsza w założonym przez prof. Taylora wydawnictwie Poznańskie Prace Ekonomiczne. Promocja pierwszego *doctoris economiae et rerum politicarum* odbyła się na Uniwersytecie Poznańskim 12 maja 1923 roku.

W związku z trudną sytuacją firmy ojca nowo promowany doktor postanowił osobiście nią pokierować. Po doprowadzeniu do sanacji przedsiębiorstwa junior rozpoczął życie na własny rachunek. Podjął pracę prokurenta w Oddziale Warszawskim Zachodnio-Polskiego Zjednoczenia Spirytusowego Zachospir. Polecono mu zorganizowanie działu zakupu i transportu dla polskiej spółki dzierżawnej w Turcji. To zmusiło go do studiowania problematyki transportu morskiego. Gdy kierował transporty do Turcji drogą morską przez Hamburg, uświadomił sobie monopolistyczną rolę Hamburga jako portu dyspozycyjno-rozdzielczego dla Polski. Zdał sobie sprawę z zależności Polski od Niemiec w zakresie pośrednictwa komunikacyjnego. Zaczął więc interesować się zagadnieniami polskiego handlu zagranicznego drogą morską i w pełni uświadomił sobie brak odpowiedniego polskiego okna na świat.

Po załamaniu się działalności spółki w Turcji Bolesławowi Kasproviczowi zaproponowano zorganizowanie placówki eksportowej spirytusu w Gdańsku. Po rozeznaniu sytuacji na Wybrzeżu stwierdził, że jego rola w tej branży została zakończona. Był to lipiec 1930 roku. Szukając nowej pracy, Profesor nawiązał kontakt z Czesławem Peche, dyrektorem gabinetu ministra przemysłu i handlu, którym wówczas był Eugeniusz Kwiatkowski, twórca Gdyni. Zaproponowano mu stanowisko dyrektora tworzącej się instytucji Rady Interessantów Portu w Gdyni (RIP). Objął tę funkcję w grudniu 1930 roku i związał się z morzem i z Gdynią na całe życie.

Praca organizacyjna w RIP dawała Profesorowi Kasproviczowi dużo satysfakcji. Zaczął wydawać „Roczniki Rady Interessantów Portu”. Po pięciu latach pracy dla gospodarki morskiej dokonał szczegółowej analizy, którą przedstawił w pracy *Kierunki polskiego handlu zagranicznego w latach 1926–1935*, ze szczególnym uwzględnieniem udziału i roli Gdyni. Trwałe zainteresowanie gospodarką morską stało się dla Bolesława Kasprovicza startem do rozpoczęcia kariery naukowej. Nie było wówczas aparatu naukowego, który zajmowałby się aktualnymi problemami gospodarki morskiej. W Toruniu od roku 1926 istniał Instytut Bałtycki, z którym RIP współpracowała. Profesor Kasprovicz napisał pierwszą monografię analityczno-statystyczną o polskich portach morskich i w roku 1935 zainicjował działalność Morskiego Kolegium Ekonomicznego. Stało się ono forum dyskusyjnym dla wszystkich grup fachowców, mających ambicje naukowego pogłębiania zagadnień morskich. Zespół ten publikował materiały z seminariów dyskusyjnych w nowo założonym kwartalniku „Uprawa Morza”.

Bolesław Kasprovicz, działacz i publicysta w zakresie gospodarki morskiej, mający inklinacje naukowo-badawcze, uznał, że należałoby szkolić ludzi morza, prawników,

ekonomistów, transportowców i praktyków gospodarki morskiej. Postanowił przeto połączyć dotychczasowe zadania z dydaktyką. Związał się więc z Instytutem Handlu Morskiego i Techniki Portowej, będącym szkołą społeczną pod patronatem Izby Przemysłowo-Handlowej w Bydgoszczy. Niestety, nie miała ona ustalonego programu ani stałych wykładowców. Wyszkoliła tylko dwa roczniki absolwentów, którzy podjęli pracę na odpowiedzialnych stanowiskach w gospodarce morskiej.

Tragiczny wrzesień 1939 roku zmusił Profesora do opuszczenia Wybrzeża. Będąc honorowym konsulem Rumunii, pojechał do Warszawy. Został jednak zatrzymany w Milanówku, gdzie działała już komenda niemiecka. Na podstawie przedstawionych dokumentów konsula wydano mu przepustkę do Poznania, a w Poznaniu uzyskał przepustkę do Gdyni. Na Wybrzeżu został zmuszony do codziennego zgłaszania się na gestapo i do przekazania Niemcom dokumentacji RIP. Na szczęście część ważnych dokumentów, szczególnie o charakterze personalnym, udało mu się spalić. Gestapo aresztowało nieomal całą inteligencję gdyńską. Bolesław Kasprowicz skorzystał więc z rady przyjaciół i jako konsul honorowy Rumunii dotarł do Warszawy, dowiedziawszy się w drodze, że jest poszukiwany i grożą mu represje nie tylko za Gdynię, ale również za udział w powstaniu wielkopolskim.

W Warszawie, dzięki znajomości języka niemieckiego i zdolnościom organizacyjnym, zaczął zarabiać na chleb dla swojej rodziny, a pewną część zysku przekazywał na cele społeczne i na potrzeby podziemia. Uczestniczył w spotkaniach omawiających sprawę specjalistów dla gospodarki morskiej zaraz po wojnie. W spotkaniach brał także udział Tadeusz Ocioszyński – były naczelnik Wydziału Żeglugowego w Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Za jego pośrednictwem, w połowie roku 1942, Profesor Kasprowicz przyłączył się do organizowanego Instytutu Morskiego przy Tajnym Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie. Był jego wykładowcą. Praca Instytutu Morskiego trwała do wybuchu powstania warszawskiego. Po upadku powstania Bolesław Kasprowicz przeszedł przez Fort Mokotowski, obóz w Pruszkowie i dotarł do Piotrkowa Trybunalskiego. Gdy tylko stało się to możliwe, zgłosił się w Warszawie do grupy operacyjnej „Związku Wodniaków” i zajął się zorganizowaniem wyjazdu na Wybrzeże studentów Instytutu Morskiego. Pierwsza grupa operacyjna wyruszyła z Warszawy 20 marca 1945 roku. Dotarła do Gdańska 30 marca jeszcze pod ostrzałem cofających się wojsk niemieckich i niezwłocznie objęła służbę ochrony portu Gdańskiego. Druga grupa studentów dotarła na Wybrzeże w kwietniu 1945 roku.

W maju 1945 roku prof. Józef Górski, pełniący funkcję rektora Akademii Handlowej w Poznaniu, postanowił utworzyć na Uczelni ośrodek myśli gospodarki morskiej. Zaproponował więc Bolesławowi Kasprowiczowi objęcie wykładów z ekonomiki transportu i zorganizowanie już w roku akademickim 1946/1947 Katedry Transportu. Jako zastępca profesora Akademii Handlowej w Poznaniu Profesor podjął te wykłady w roku 1945. Zaznaczył jednak, że jeśli na Wybrzeżu zostanie powołana wyższa uczelnia o specjalizacji ekonomiczno-morskiej, to przejdzie do niej. Działał cały czas

w porozumieniu z partnerami z Wybrzeża, chcąc w Poznaniu rozpocząć szkolenie specjalistów dla gospodarki morskiej. Pręźnie zorganizował nowo powołaną Katedrę, uważając, że związki Wielkopolski z gospodarką morską są bardzo ściśle.

Gdy w roku 1945 rektor Górski utworzył w Szczecinie filię poznańskiej Akademii Handlowej, dla Profesora Kasprowicza zaczęła się stać wędrówka w trójkącie Poznań (z odskocznią do Gniezna) – Szczecin – Gdańsk. W październiku 1945 roku rozpoczęła bowiem działalność Uczelnia, która 17 sierpnia 1946 roku uzyskała nazwę Wyższej Szkoły Handlu Morskiego w Gdyni. W roku 1947 jej siedziba została przeniesiona do Sopotu, a uchwałą Rady Ministrów z 3 marca 1952 roku szkoła została uznana za uczelnię państwową i przemianowana na Wyższą Szkołę Ekonomiczną. W latach 70. została włączona do Uniwersytetu Gdańskiego jako Wydział Ekonomii. Profesor miał duże zasługi w powołaniu i rozwoju tej uczelni. Był tam kierownikiem Katedry Transportu i Katedry Ekonomiki Portów. W latach 1948–1951 pełnił funkcję rektora WSHM, w okresie 1956–1960 dziekana Wydziału Morskiego WSE, a w kadencji 1962–1965 rektora Wyższej Szkoły Ekonomicznej.

Profesor utrzymywał stałe kontakty ze swoimi asystentami. Dbał o ich rozwój i starał się, by mogli poznać klimat gospodarczy Wybrzeża. Kontakty te nie zostały zerwane mimo likwidacji Katedry w Poznaniu. Gdy w roku 1975 nadano Profesorowi najwyższą godność akademicką – doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Gdańskiego, dawni asystenci byli jego gośćmi. Uroczystość była barwna i spontaniczna, tak jak działalność Jubilata, który chociaż był synem ziemi wielkopolskiej, większość swego życia poświęcił gospodarce morskiej i kształceniu fachowców na jej potrzeby.

Po przejściu na emeryturę był nadal czynny. Utrzymywał stały kontakt z Uniwersyte-tem Gdańskim, prowadził wykłady i seminaria. Udzielał też konsultacji magistrantom i doktorantom, również w mieszkaniu prywatnym, zaskarbiając sobie wdzięczność i pamięć wielu.

W pogrzebie Profesora 13 grudnia 1982 roku uczestniczyła delegacja Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Żegnało go społeczeństwo Wybrzeża, przedstawiciele nauki z całej Polski, wychowankowie i licznie zgromadzeni przyjaciele, a wygłoszone przemówienia uświadomiły jeszcze raz zasługi Profesora dla ukochanego Wybrzeża i polskiego morza.

Non omnis moriar.

Urszula Hoffmann